

AR \exists NA – Definície klúčových pojmov

Lukáš Bielik

1 Úvod

Identifikácia argumentov v bežnom i expertnom diskurze a ich následná *analýza, rekonštrukcia a hodnotenie* sa obvykle opierajú o určitý formálny alebo poloformálny (semiformálny) rámec reprezentovaný buď niektorým z *logických* systémov (klasickej i neklasickej logiky; resp. deduktívnej i nededuktívnej logiky) alebo určitou koncepciou spadajúcou do *teórie argumentácie*, prípadne tiež do kompetencií tzv. *formálnej epistemológie*.¹

V súvislosti s úlohami viažucimi sa na riešenie projektu *APVV-17-0057 Analýza, rekonštrukcia a hodnotenie argumentov* sa objavila potreba predložiť definície niektorých pojmov, ktoré možno využiť nielen pri teoretickom rozbere a reprezentácií argumentov v rámci uvedených (druhov) prístupov (t. j. logické prístupy, teória argumentácie a formálna epistemológia), ale aj v rámci širšieho – tzv. *logicko-metodologicko-pragmatického* – profilu argumentov. V tejto práci predstavíme pracovné návrhy definícií niektorých klúčových pojmov projektu. Nevylučujeme, ba naopak očakávame, že v priebehu riešenia projektu sa ukáže taká konceptuálna i materiálna (empirická) evidencia, ktorá bude viesť k ich spresneniu či nahradeniu alternatívnymi definíciami.

2 Definície klúčových pojmov

V tejto časti predložíme definície niektorých klúčových pojmov, ktoré možno využiť pri identifikácii, analýze, rekonštrukcii, reprezentácii a hodnotení argumentov, a to nielen v rámci niektorého z existujúcich teoretických prístupov, ktoré sa venujú analýze logických i mimologických vlastností argumentov, ale aj v rámci všeobecnejšej teoretickej platformy, ktorá by umožnila porovnanie odlišných rekonštrukcií a hodnotení tých istých argumentov. Pôjde predovšetkým o definície (pojmov) *argument*, *logicko-metodologicko-pragmatický profil argumentu*, *logicko-metodologicko-pragmatické parametre*, *teoretický*

¹ Logických systémov, ktoré je možné použiť na analýzu, rekonštrukciu a hodnotenie argumentov, je neúrekom. Preto ich osobitne nebudeme zmiňovať. Na druhej strane, hlavné prístupy teórie argumentácie podrobne mapuje van Eemeren et al. (2014). Niektoré prístupy k reprezentácii deduktívnych i nededuktívnych argumentov približujú aj Kyburg & Teng (2001). Prehľad programu tzv. formálnej epistemológie poskytuje Weisberg (2015). K pravdepodobnostným logikám a ich využitiu pri reprezentácii argumentov pozri Haenni et al. (2011).

argumentačný rámec, rekonštrukcia a hodnotenie argumentu, nejednoznačne hodnotený argument a konkurenčný pár (resp. n-tica) argumentov.

Napriek tomu, že definovanie (aspoň pokiaľ ide o tzv. kodifikačné či preskriptívne definície; por. Bielik – Gahér – Zouhar 2010; a Zouhar 2014) sa štandardne opiera o významovo jednoduchšie pojmy (resp. výrazy alebo objekty), ktoré si v danom komunikačnom kontexte nevyžadujú samostatné definovanie, uvedomujeme si, že niektoré pojmy (výrazy, resp. objekty), ktoré sa objavujú v nasledujúcich definíciách, si budú vyžadovať ďalšiu významovú špecifikáciu či definíciu. Tento priestor plánujeme zaplniť v revidovanej verzii tejto práce.

Napokon, definície, ktoré uvádzame nižšie, budú mať nasledujúcu štruktúru:

(Def) $\alpha =_{df} \beta$

kde „ α “ a „ β “ zastupujú oba buď výraz(*y*), pojem (*pojmy*) alebo objekt(*y*), pričom znak „ $=_{df}$ “ zastupuje reláciu *definíčnej rovnosti*.

Definícia 1: Argument

Argument $\mathcal{A} =_{df}$ postupnosť P propozícií π_1, \dots, π_n , vyjadrených v jazyku J prostredníctvom výrokov v_1, \dots, v_n , (kde $n \geq 1$), pre ktorú platí, že:

- i) P možno rekonštruovať v rámci jazyka J^* určitého formálneho alebo semi-formálneho systému S_i ako inferenčnú reláciu $R^I(\phi, Z)$, kde ϕ je množina predpokladov (premís) a Z je téza (záver) argumentu; a
- ii) ϕ má v R^I (vzhľadom na kontext použitia argumentu) aspoň jednu z nasledujúcich funkcií:
 - a) ϕ zdôvodňuje (podporuje) tézu Z , pričom Z je deskriptívna téza alebo Z je normatívna téza;
 - b) ϕ vysvetľuje Z ;
 - c) ϕ je základom predikcie/retrodikcie Z ; alebo
 - d) ak T je teória (systém presvedčení), tak ϕ mení T na $T^*=Z$ (formou expanzie, kontrakcie, alebo revízie).

Komentár:

Klasické vymedzenia argumentu (por. napríklad Copi 1954, 3) sa obvykle odvolávajú len na prvú z vyššie uvedených funkcií premís – t. j. na funkciu *zdôvodnenia* alebo *podpory* záveru argumentu (bod ii.a našej definície). Na druhej strane, v neformálnej logike a teórií argumentácie sa možno stretnúť s definíciami argumentu, ktoré sa odvolávajú na pragmatickú rovinu argumentácie – na rečové akty *odvodenia záveru* (“concluding”),

nastolenia premís (“premissing”) a *indikovania* (pomocou výrazu), že záver vyplýva z premís (por. Hitchcock 2007, 107; Groarke 2017, § 2).

Naša definícia argumentu je z tohto pohľadu širšia. Po prvé, bod i) pripúšťa, že argument môže predstavovať rôznorodá postupnosť propozícií, resp. výrokov – aj taká, kde premisy argumentu sú takpovediac roztrúsené v širšom textovom (alebo rečovom) kontexte a poradie uvedenia premís vzhľadom na záver môže byť rôzne. Podstatné však je, že takúto postupnosť možno v určitom teoretickom rámci rekonštruovať na explicitný argument s jasne vymedzenými (doplnenými či modifikovanými) premisami a záverom. Po druhé, bod ii) síce nepracuje explicitne s aparátom rečových aktov, ako je to v prípade pragmaticky motivovanej definície argumentu, no *kontext použitia* argumentu *s určitými cieľmi* je v tejto definícii obsiahnutý. Napokon, bod ii) tejto definície vymedzuje argument ako takú inferenčnú reláciu medzi premisami a záverom, ktorú možno použiť nielen pre účely zdôvodnenia či evidencie v prospech určitej (deskriptívnej alebo preskriptívnej) tézy, ale aj pre účely vysvetlenia, predikcie (retrodikcie) či zmeny určitej teórie.

Definícia 2: Logicko-metodologicko-pragmatické parametre argumentu

Logické, metodologické a pragmatické parametre argumentu =_{df} všetky tie premenné argumentov –ich zložiek (premís, záveru, inferenčnej relácie) i kontextu ich (možného) použitia –, ktorých hodnotami sú logické, metodologické a pragmatické *vlastnosti identifikované* určitým teoretickým argumentačným rámcom S_i ako relevantné pre analýzu, rekonštrukciu a hodnotenie argumentu.

Komentár:

V tejto definícii narážame na problém absencie presného vymedzenia toho, kedy je určitá vlastnosť argumentu *logická*, kedy *metodologická* a kedy *pragmatická*. Tento deficit bude potrebné zaplniť dodatočnou definíciou uvedených pojmov. Zároveň však platí, že tento problém súvisí aj s tým, že odlišné teoretické prístupy, ktoré sa venujú identifikácii, analýze, rekonštrukcii a hodnoteniu argumentov, pracujú vždy len s určitou špecifickou triedou (logických, metodologických alebo pragmatických) vlastností bez nároku na všeobecnosť. Napríklad, rôzne logické systémy pracujú s rôznymi pojmami logických objektov (napríklad, výrokových spojok, kvantifikátorov či modálnych operátorov) odlišnej expresívnej sily. Navyše, tieto systémy sa nevenujú nijako zvlášť metodologickým a pragmatickým funkciám argumentov. Na druhej strane, iné prístupy, ako napríklad Waltonov model argumentačných schém odhliada od viacerých logických vlastností argumentov, ktoré sú reprezentované v logických systémoch a sústreďuje sa na kontextovo citlivé faktory.

Aby sme však aspoň naznačili, ktoré prípady považujeme za inštanacie *logických, metodologických a pragmatických parametrov* a ich *hodnôt*, uvádzame tieto príklady:

- a) *logický* parameter argumentu: *druh inferenčnej relácie* (medzi premisami a záverom);
možné hodnoty daného parametra: *relácia vyplývania v systéme S_i ; relácia prírastkového potvrdenia v systéme S_i ; relácia vyvrátiteľnej podpory v systéme S_i ; a iné;*
- b) *metodologický* parameter argumentu: *metodologický cieľ (potenciál) argumentu*;
možné hodnoty daného parametra: *zdôvodnenie tézy Z ; vysvetlenie (prečo je pravda, že Z), predikcia (retrodikcia), zmena teórie (systému presvedčení);*
- c) *pragmatický* parameter argumentu: *kontext výskytu argumentu a jeho forma*
možné hodnoty daného parametra: *monologická, dialogická a multilaterálna;*

Tieto a ďalšie aspekty argumentu, jeho výskytu a potenciálu charakterizujeme spojením „logicko-metodologicko-pragmatické parametre argumentu“.

Definícia 3: Logicko-metodologicko-pragmatický profil argumentu

Logicko-metodologicko-pragmatický profil argumentu =_{af} výsledok analýzy, rekonštrukcie a hodnotenia argumentu \mathcal{A} vyjadreného v jazyku J prostredníctvom adekvátneho priradenia hodnôt logickým, metodologickým a pragmatickým parametrom, ktoré sú špecifikované v určitom teoretickom argumentačnom rámci S_i .

Komentár:

Pojem *teoretického argumentačného rámca* definujeme v nasledujúcom kroku. *Adekvátnym* priradením hodnôt príslušným parametrom rozumieme pritom také priradenie, ktoré rešpektuje explicitné i implicitné pravidlá analýzy, rekonštrukcie a hodnotenia v určitom teoretickom rámci. Napríklad, ak analyzujeme určitý argument v systéme predikátovej logiky prvého rádu (s identitou), tak adekvátna analýza logického profilu daného argumentu bude zahŕňať explicitnú rekonštrukciu výrokovologických spojok a kvantifikátorov vo všetkých výrokoch, ktoré tvoria daný argument. Adekvátne priradenie hodnôt argumentu špecifikovanému v určitom systéme induktívnej logiky si bude – okrem iného – vyžadovať špecifikáciu pravdepodobnostnej funkcie, resp. množiny pravdepodobnostných funkcií, ktoré sú v danej rekonštrukcii modelom stupňov presvedčení určitého aktéra (proponenta, resp. oponenta argumentu).

Definícia 4: Teoretický argumentačný rámec

Teoretický argumentačný rámec (alebo v tomto kontexte aj „teoretický rámec“ či „teoretický prístup“) =_{af} formálny alebo semi-formálny prístup k identifikácii, analýze, rekonštrukcii a hodnoteniu argumentov (v určitom kontexte ich použitia), ktorý pritom

využíva niektoré logické, metodologické a/alebo pragmatické parametre, resp. niektoré hodnoty týchto parametrov.

Komentár:

Typickými príkladmi teoretických argumentačných rámcov sú: *výroková logika*, *predikátová logika (PL1; s identitou)*, *hyperintenzionálna logika* (napríklad *TIL*), „*defaultná*“ *logika*, *Bayesiánska teória potvrdenia (argumentácie)*, *Waltonov model argumentačných schém*, *pragma-dialektický prístup* teórie argumentácie, *Pollockov model vyvrátených argumentov* a iné.

Definícia 5: Rekonštrukcia argumentu

Rekonštrukcia argumentu \mathcal{A} vyjadreného v jazyku $J =_{df}$ taká transformácia (modifikácia) postupnosti P propozícií π_1, \dots, π_n , reprezentovaných výrokmi v_1, \dots, v_n na argument \mathcal{A}^* jazyka J^* určitého teoretického argumentačného rámca S_i , v ktorom je explicitne vyjadrená inferenčná relácia $R^I(\phi, Z)$ medzi predpokladmi ϕ a tézou Z argumentu \mathcal{A} , resp. \mathcal{A}^* , a v ktorom sa analyzujú a reprezentujú niektoré *logické, metodologické a/alebo pragmatické* parametre argumentu \mathcal{A} .

Komentár:

Rekonštrukcia argumentu predpokladá, že pracujeme v rámci určitého teoretického argumentačného rámca, ktorého pojmový aparát nám umožňuje identifikovať, doplniť či inak modifikovať určité výroky ako premisy a iný výrok ako záver, pričom prihliadame na niektoré jeho logické (napríklad vzťah podpory medzi premisami a záverom), metodologické (napríklad metodologický cieľ argumentu) alebo pragmatické (výskyt argumentu a jeho forma) aspekty. To, ktoré aspekty sú z hľadiska danej analýzy a rekonštrukcie relevantné, určuje daný teoretický rámec.

Definícia 6: Hodnotenie argumentu

Hodnotenie argumentu \mathcal{A} vyjadreného v jazyku $J =_{df}$ doplnenie (niektorých) hodnôt logických, metodologických a/alebo pragmatických parametrov $\Theta_1, \dots, \Theta_n$ argumentu \mathcal{A}^* vyjadreného v jazyku J^* určitého teoretického argumentačného rámca S_i , ktoré rešpektuje kontextovo dostupné informácie o použití argumentu \mathcal{A} , a ktoré sa riadi teoretickými princípmi TP daného rámca S_i .

Komentár:

Hodnotenie pôvodného argumentu \mathcal{A} je štandardne sprostredkované hodnotením *rekonštruovaného argumentu* \mathcal{A}^* v určitom teoretickom rámci, pričom daný teoretický

rámec špecifikuje nielen určité parametre, ale aj ich prípustné (relevantné) hodnoty, obvykle formou určitého explicitného alebo implicitného pravidla (teoretického princípu). Napríklad, v teoretickom rámci predikátovej logiky (PL1) je možné priradiť logickému parametru *druh inferenčnej relácie* (medzi premisami a záverom) hodnotu *relácia vyplývania v PL1* (medzi premisami a záverom), resp. konštatovať, že tento vzťah nenastáva.

Definícia 7: Nejednoznačne hodnotený argument

Argument \mathcal{A} vyjadrený v jazyku J je hodnotený *nejednoznačne* =_{df} existujú (aspoň) dve také rekonštrukcie \mathcal{A}' a \mathcal{A}'' argumentu \mathcal{A} , vyjadrené v (aspoň) dvoch (semi-)formálnych systémoch S_i a S_j , pre ktoré platí, že rekonštrukcie \mathcal{A}' aj \mathcal{A}'' identifikujú aspoň jeden spoločný parameter Θ_k argumentu \mathcal{A} (resp. jeho rekonštruovaných foriem \mathcal{A}' , \mathcal{A}''), ale prisudzujú mu odlišné hodnoty, t. j.:

$$S_i: \mathcal{A}': \Theta_k = \theta_k$$

$$S_j: \mathcal{A}'': \Theta_k = \theta_{k^*} \quad \text{pričom } \theta_k \neq \theta_{k^*}.$$

Definícia 8: Jednoznačne hodnotený argument

Argument \mathcal{A} vyjadrený v jazyku J je hodnotený *jednoznačne* =_{df} argument \mathcal{A} nie je hodnotený *nejednoznačne*.

Definícia 9: Konkurenčný pár argumentov

Argumenty \mathcal{A}_i a \mathcal{A}_j sú konkurenčným párom argumentov =_{df} premisy, závery alebo relácie argumentov \mathcal{A}_i a \mathcal{A}_j sú v niektorom z uvedených vzťahov:

$$1. \mathcal{A}_i: R(\phi_i, Z_i); \quad \mathcal{A}_j: R(\phi_j, Z_j); \quad \text{a } Z_i \vdash \neg Z_j \text{ pre } \phi_i \neq \phi_j$$

$$2. \mathcal{A}_i: R(\phi_i, Z_i); \quad \mathcal{A}_j: R(\phi_j, Z_j); \quad \text{a } Z_i \vdash \neg \phi_j$$

$$3. \mathcal{A}_i: R(\phi_i, Z_i); \quad \mathcal{A}_j: R(\phi_i, Z_j); \quad \text{a } \neg(Z_i \wedge Z_j)$$

$$4. \mathcal{A}_i: R(\phi_i, Z_i); \quad \mathcal{A}_j: R(\phi_j, Z_j); \quad \text{a } Z_i \vdash \neg R(\phi_j, Z_j)$$

$$5. \mathcal{A}_i: R_i(\phi_i, Z_i); \quad \mathcal{A}_j: R_j(\phi_j, Z_j); \quad \text{a } R_i \neq R_j.$$

Komentár:

Hlavné prípady tejto definície sa, okrem iného, opierajú o reláciu \vdash reprezentujúcu logickú odvoditeľnosť (v určitom logickom systéme). Je možné uvažovať aj o ďalšej špecifikácii a doplnení druhov konkurenčných (párov) argumentov po zapracovaní inej relácie (resp. funkcie, napríklad funkcie podmienenej pravdepodobnosti) medzi

premisami a záverom jedného argumentu, resp. medzi premisami či závermi dvojice argumentov.²

3 Otvorená agenda

Uvedené definície budú predmetom ďalšej analýzy a testovania v procese identifikácie, analýzy, rekonštrukcie a hodnotenia určitých argumentov z rôznych expertných oblastí, včítane aplikovanej sociológie, ekonómie, práva, etiky či ekológie a environmentálnych štúdií.

Domnievame sa však, že aj táto pracovná verzia vymedzenia a špecifikácie kľúčových pojmov z oblasti argumentácie je vhodným nástrojom na reprezentáciu kľúčových kategórií argumentov a ich funkcií v rôznych kognitívnych kontextoch.

PodĎakovanie:

Práca na tejto štúdií bola podporená projektom APVV-17-0057 *Analýza, rekonštrukcia a hodnotenie argumentov*. Ďakujem všetkým členom riešiteľského kolektívu, menovite Františkovi Gahérovi, Daniele Glavaničovej, Jurajovi Halasovi, Igorovi Hanzelovi, Tomášovi Kollárikovi, Vladimírovi Markovi a Mariánovi Zouharovi za podnetné pripomienky k pôvodnej verzii týchto definícií.

Literatúra

- Bielik, L., Gahér, F. & Zouhar, M. (2010): O definíciách a definovaní. *Filozofia* 65, č. 8, 719-737.
- Copi, I. M. (1954): *Symbolic Logic*. New York: The Macmillan Company.
- Groarke, L. (2017): Informal Logic. In: Zalta, E. N. (ed.): *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2017 Edition).
URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/spr2017/entries/logic-informal/>>.
- Haenni, R., Romeijn, J-W., Wheeler, G. & Williamson, J. (2011): *Probabilistic Logics and Probabilistic Networks*. Springer.
- Hitchcock, D. (2007): Informal Logic and the Concept of Argument. In: Jacquette, D. (ed.): *Philosophy of Logic. Handbook of the Philosophy of Science, Vol. 5*. Elsevier, 101-129.
- Kyburg, H. E. & Teng, Ch. M. (2001): *Uncertain Inference*. Cambridge: CUP.
- Pollock, J. (1991): A Theory of Defeasible Reasoning. *International Journal of Intelligent Systems*, Vol. 6, 33-54.

² Prípád 1. tejto definície je známy aj ako prípady tzv. vyvracajúcich argumentov (rebuttal arguments). A prípady 2. a 4. zasa korešpondujú s kategóriou tzv. spochybňujúcich argumentov (undercutting arguments). K tejto terminológii pozri Pollock (1991; 1995).

- Pollock, J. (1995): *Cognitive Carpentry*. A Bradford Book, The MIT Press.
- Van Eemeren, F. H., Garssen, B, Krabbe, E. C. W., Henkemans, A. F. S., Verheij, B & Wagemans, J. H. M. (2014): *Handbook of Argumentation Theory*. Springer.
- Weisberg, J. (2015): Formal Epistemology. In: Zalta, E. N. (ed.): *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2017 Edition).
- URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/win2017/entries/formal-epistemology/>>
- Zouhar, M. (2014): Klasifikácia definícií. *Teorie vědy* 36, č. 3, 337-357.